

O CASĂ ROMANĂ TÎRZIE SITUATĂ EXTRA MUROS DE LA DINOGETIA

MARIA COMȘA

În campania de săpături din vara anului 1957, prof. Gh. Ștefan a propus să se traseze o nouă secțiune (S5) în afara cetății de la Dinogetia, la sud-est, de turnul nr. 4, pe care ne-a încredințat-o nouă spre executare.

Astfel, am început săpăturile într-un nou sector care stîrnea interes pentru a se obține date cît mai multe și cît mai precise în legătură cu locuirea din exteriorul cetății în lunga perioadă de existență a vieții de aici.

În lucrarea de față vom prezenta numai o mică frîntură din efortul care s-a depus în acest sector, concentrîndu-ne atenția asupra resturilor unei case din epoca romană tîrzie și unele probleme care se pot pune în legătură cu acest complex.

În porțiunea unde am început secțiunea din afara cetății malul era abrupt aproximativ pînă la —0,60 m, din care se dărimau în fiecare an noi părți. Urmează apoi o porțiune care coboară în pantă circa 5,50 m de unde continua plaja fostei Gîrle Mari.

La poalele pantei sub dărîmăturile conținînd resturi din epoca feudală timpurie, s-a dat peste un zid, format din pietre nefățetate, pe care dezvelindu-l, am constatat că aparținea unei clădiri.

Zidul care forma latura de est a clădirii are o lungime de 4 m. S-au păstrat, de asemenea, colțurile de nord-est și de sud-est, cu mici porțiuni (de aproximativ 0,60 m) din zidurile de nord și de sud. Lungimea acestor ziduri nu o cunoaștem. Restul clădirii a fost distrus de ape, în special în timpurile mai noi, precum și de locuitorii așezării din epoca feudală timpurie¹. Se pare că este vorba de o clădire (locuință ?) de formă ușor trapezoidală (fig. 1 și 2).

Printre pietrele nefățetate, care alcătuiau perețele de est al acestei clădiri s-au putut observa în timpul și după dezvelirea lor urme de arsură și cenușă. În special la cele două colțuri erau bucăți mari de chirpici, unele arse puternic pînă la vitrifiere, iar printre ele bucăți mai mari sau mai mici de mortar (fig. 1).

În funcție de observațiile pe care le-am putut face pe teren, credem că această clădire a avut o temelie de pietre nefățetate, legate cu lut, iar pereții erau construiți din calupuri de chirpic. Urmele de cărbuni și cenușă provin credem în special de la scheletul lemnos al acestei clădiri. Bucățile de mortar provin probabil de la tencuiala pereților.

¹ Jumătatea de vest sau poate chiar mai mult din această clădire (care se pare că a avut o suprafață locuibilă de circa 16—18 m²) a fost distrusă de groapa bordeiului nr. 4/1965 (aflat în capătul de est al Secțiunii nr. 5) care s-a adîncit în nivelurile cu resturi de locuire din epoca romană.

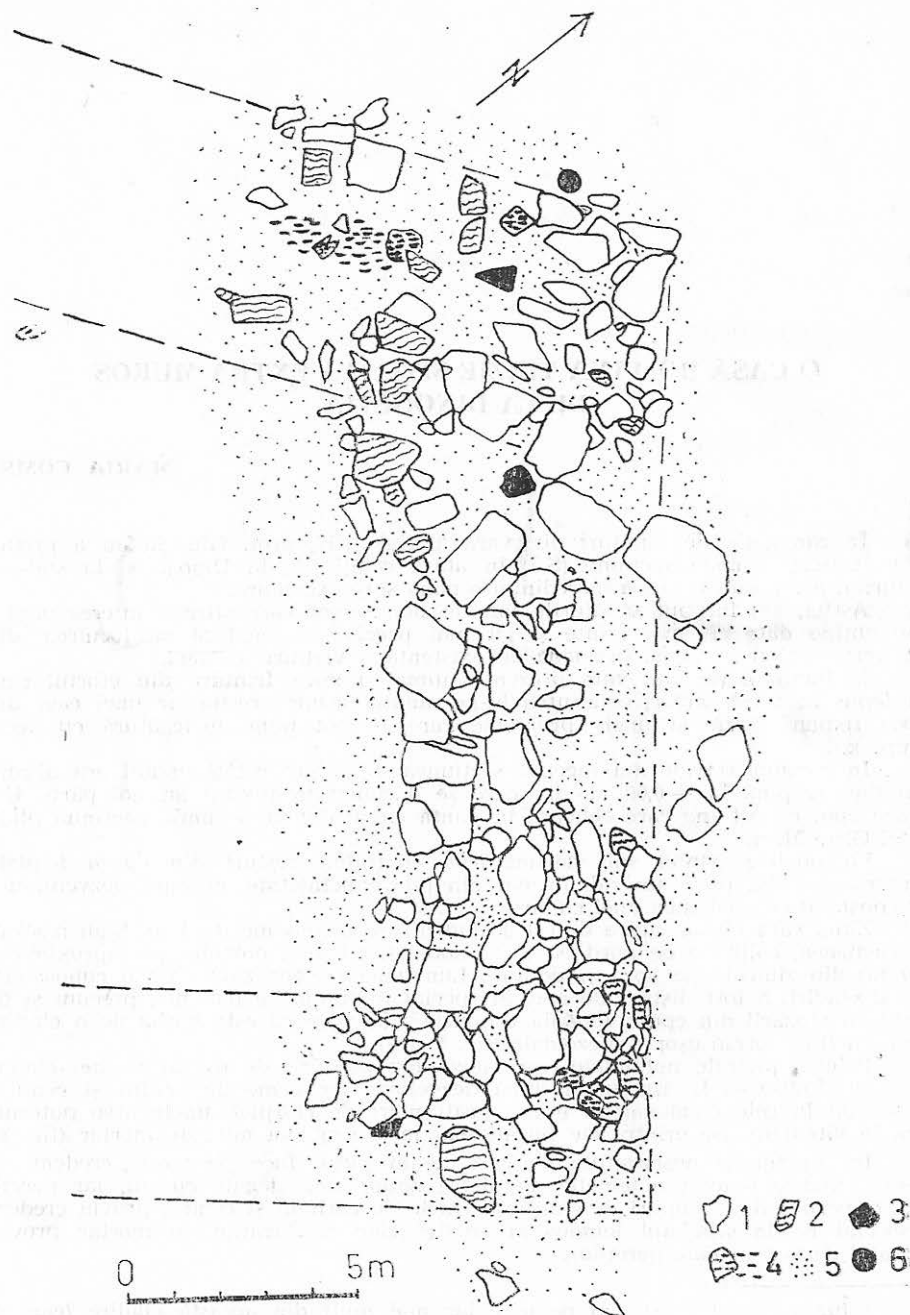

Fig. 1 Dinogetia. Casă romană târzie din secolul al IV-lea — începutul secolului V, situată extra muros. 1 pietre; 2 chirpici; 3 cărămidă; 4 mortar; 5 cenușe și bucățele de cărbuni.

În pământul galben nisipos, caracteristic pentru epoca romană, din preajma acestei locuințe s-au descoperit diferite fragmente ceramice. Din acestea menționăm farfuri și castroane lucrate din pastă bună de culoare roșie, uneori avind suprafața dată cu angobă roșie. Pe alte fragmente se întindesc ornamente executate cu roțița dintată. Rar au apărut fragmente de vase cenușii cu ornament lustruit. Foarte frecvente sînt oalele cu toartă și fără toartă, din pastă alburie-roz, gălbuie sau cenușie deschisă, lucrate pe o roată cu învîrtiri repezi, avind ca degresant în pastă nisip. Uneori astfel de oale sînt ornamentate cu pliseuri sau caneluri late, dispuse orizontal.

Împreună cu ceramica de calitate foarte bună, descrisă mai sus, produsă evident de meșteșugari specializați, coexistă o ceramică lucrată cu mîna modelată dintr-o pastă amestecată cu firicele fine de nisip și cioburi pisate, arsă destul de slab.

Lîngă colțul de nord-est al locuinței, în exterior, a fost descoperită o monedă romană de bronz. Din păcate atît aversul cit și reversul sînt foarte sterse, iar starea sa de conservare e proastă. Cu toate acestea prof. Bucur Mitrea a putut stabili cu certitudine că moneda reprezintă un *nummus* din secolele IV—V².

Pe baza ceramicii asupra căreia am insistat mai sus, locuința poate fi datată către sfîrșitul secolului al IV-lea, dacă ținem seama de prezența aici a ceramicii cenușii cu decor lustruit. Către aceeași perioadă ne îndreaptă și moneda.

Clădirea, după cum arată fragmentele de chirpic arse pînă la vitrifiere, a pierit în urma unui incendiu puternic.

Se pune problema cînd a putut avea loc acest incendiu care a provocat distrugerea locuinței, precum și a altor clădiri de la Dinogetia.

După părerea noastră, invazii atît de violente în imperiu au putut avea loc, fie în jurul anului 400 sau curînd după aceea ($\pm$ 408), cînd conducătorul hun Uldis a atacat cetățile romane de pe linia Dunării inferioare pînă la Singidunum (Belgrad), fie în anul 454 după moarte lui Attila.

Inclinăm pentru moment a considera că incendiul care a mistuit clădirea de care ne ocupăm, eventual cu altele din jur și chiar din interiorul cetății, a avut loc la cumpăna dintre secolele al IV—V sau mai degrabă în primul deceniu al secolului al V-lea. Se pare că tot în acest timp a fost distrusă și clădirea romană tirzie din interiorul cetății în care s-a descoperit depozitul de unelte agricole, cercetată în 1954 de Exspectatus Bujor³.

Ca sistem de construcție această clădire este foarte asemănătoare cu locuința cercetată de noi, aflată în afara zidurilor cetății.

Tot la Dinogetia prof. I. Barnea a constatat că o casă de tip greco-roman (*domus*), cercetată în cursul săpăturilor arheologice efectuate în anii 1966—1967⁴ a dăinuit pînă cel tîrziu la începutul secolului al V-lea, cînd proprietarii ei părăsind-o a căzut în ruină⁵.

Pericolul care era din ce în ce mai amenințător la Dunăre a determinat plecarea spre interiorul Imperiului a unor familii mai înstărite de la Dinogetia.

După I. Barnea termele de la Dinogetia își încetează activitatea în ultimul sfert al secolului al IV-lea, în urma atacurilor goților, care au culminat cu catastrofa de la Adrianopol⁶.

² În nota de inventar dată de prof. B. Mitrea în noiembrie 1957 se specifică: AE, greutatea 0,58 g.; diam. 15 mm; conservare rea. *Nummus* roman sec. IV—V e.n.

Moneda se află în păstrare la Cabinetul numismatic al Institutului de Arheologie din București.

³ Gh. Ștefan și colab., SCIV, VI, 1955, 3—4, p. 715—717.

⁴ Ion Barnea, SCIV, 20, 1969, 2, p. 255, precizează că această clădire se afla între curtea dintre turnurile 6 și 7 și clădirea presupusului pretoriu.

⁵ *Ibidem*, p. 260. Clădirea a fost refăcută spre sfîrșitul secolului al V-lea și la începutul secolului al VI-lea, dăinuind probabil pînă la începutul anului 539 (*Ibidem*, p. 260—261).

⁶ Ion Barnea, Dacia, NS, XI, 1967, p. 251. Aceste terme vor fi refolosite de-abia în epoca lui Justinian (*Ibidem*).

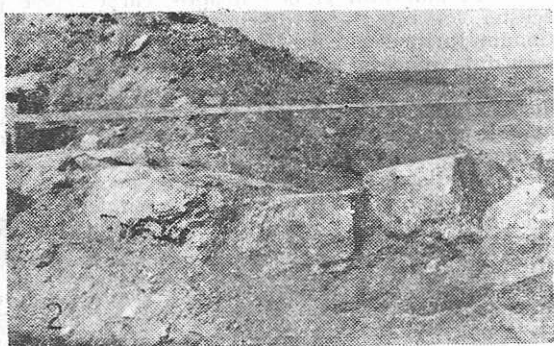

Fig. 2. Dinogetia. Casa romană târzie situată extra muros din secolul al IV-lea — începutul secolului al V-lea. Aspecte din timpul săpăturilor arheologice.

După părerea noastră, ulciorul cenușiu cu gura treflate (descoperit în praefurniumul E)⁷ specific etapei finale a culturii Sintana de Mureș-Cerniașov (400—420), precum și vasul amforoidal cu inscripție runică germanică databil în secolele IV—V, descoperit în praefurnium-ul F⁸ arată că thermele de la Dinogetia au fost abandonate în același timp cu *domus*-ul din cetate spre sfârșitul secolului al IV-lea sau la începutul secolului următor. Tot atunci o parte din clădirile din cetate și din afara acesteia au fost incendiate.

După noi, în acest timp, nu poate fi vorba de un atac al goșilor a căror putere politică încetase, iar unii dintre ei se aflau ca limitanei sau în alte funcții atât la Dinogetia, cât și în alte cetăți de pe limes-ul dunărean⁹.

De asemenea, nu se poate lega distrugerea sau părăsirea complexelor enumerate mai sus de un atac al hunilor în anul 375/376.

După noi distrugerea, respectiv abandonarea, unor clădiri trebuie pusă în legătură cu atacurile hunilor lui Uldis.

Din puținele date pe care le-am putut prezenta putem trage totuși următoarele concluzii :

1. În secolul al IV-lea eventual și la începutul secolului următor la Dinogetia exista o locuire pe o întindere destul de mare în afara cetății, asemănătoare ca grad de dezvoltare cu cea din interiorul cetății.

2. La sfârșitul secolului al IV-lea sau la începutul secolului următor au avut loc tulburări din partea hunilor, care au afectat locuirea, atât în interiorul cetății, cât și în afara acesteia, fie prin incendiarea unor clădiri, fie prin părăsirea altora.

3. După atacul hunilor lui Uldis viața la Dinogetia nu a încetat. În afara cetății, în apropierea casei pe care am prezentat-o, viața va continua în forme mai modeste până către sfârșitul secolului al VI-lea,¹⁰ când dispare vremelnic locuirea pe grindul Bisericuța.

UNE MAISON ROMAINE TARDIVE SITUÉE EXTRA MUROS DE DINOGETIA

MARIA COMȘA

Résumé

Pendant les fouilles effectuées en 1957 à Dinogetia, en dehors de mur l'enceinte, au sud-est du tour n° 4, ont été découvertes les restes d'une maison ayant une forme trapezoidale. La plus part détruite par les inondations.

Par la céramique et par une monnaie (*nummus*) du IV—Ve siècle cette maison peut être datée du IVe s, et au commencement du V-ème siècle.

Elle a été détruite par un incendie d'après l'autrice, provoqué par les hunes d'Uldis vers l'année ± 408.

En final, l'autrice fait quelques considerations sur l'habitation pendant les IVe—VIe ss., dans le secteur où se trouve cette maison.

Explication des figures

Fig. 1 *Dinogetia*. La maison romaine tardive du IVe — commencement du Ve ss. située *extra muros*; 1 pierres; 2 briques en terre battue, mêlée avec des pailles; 3 briques; 4 mortier; 5 cendre et petits morceau des charbon.

Fig. 2 *Dinogetia*. La maison romaine tardive située *extra muros*. Aspects des fouilles archéologiques.

⁷ *Ibidem*, fig. 16/7, p. 250 și p. 251.

⁸ *Ibidem*, fig. 16/6, p. 250 și 251.

⁹ Maria Comșa, *Dacia*, NS, XI, 1967, p. 339—397.

¹⁰ Ion Barnea, *Dacia*, NS, X, 1966, p. 237—259.